

Türkad

MISIR ARAPÇASINDA TÜRKÇE UNSURLAR

FADY GAMAL ADLY GOUNY ¹

ÖZET

Türkçe ve Arapça asırlar boyunca çok köklü dil münasebetleri içerisinde olmuştur. Günümüzde bu etki, iki dilin günlük konuşmalarını din, sanat, bilim, kültür gibi alanlarda harmanlanmasıyla kendini göstermektedir. Arap dilinde yer alan Türkçe unsurlar konusu, çeşitli çalışmalarda pek çok kez işlenmiştir. Bu makale, Türkçenin Mısır Arapçası üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Veri tespiti Mısır'da yayımlanmış çeşitli sözlüklerden, Mısır'da kullanılan günlük konuşmalardan, atasözleri ve deyimlerden Türkçe kelimelerin belirlenmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mısır Arapçası, Türkçe kelimeler, Türkçenin Mısır Arapçasına etkisi, Dil ilişkileri, Arapça.

TURKISH ELEMENTS IN EGYPTIAN ARABIC

ABSTRACT

Turkish and Arabic have been in deep-rooted language relations for centuries. Today, this relation manifests itself within daily conversations in areas such as religion, art, science and culture. This article concerned about the impact of Turkish language on Egyptian Arabic in particular. Data was extracted from the daily conversations used in Egyptian Arabic by the identification of Turkish words from proverbs and idioms with the aid of various published dictionaries.

Key Words: Egyptian Arabic, Turkish words, the impact of Turkish language, Languages Relations, Arabic language.

Giriş

İlk Türk-Arap ilişkisi, M.S. 630'larda, bugünkü İran topraklarında başlamıştır. Bu ilişki, coğrafi sebepler yüzünden, Selçuklular devrine kadar kanalıyla olmuştur. Ayrıca Ruslardan satın aldıkları Türk köleler vasıtasıyla Kafkaslar üzerinden gerçekleşmiş sınırlı bir Türk-Arap ilişkisi de söz konusudur (Karaağaç, 2008).

Arap ve Türk dili arasındaki ilişkilerin temelinde Müslümanlık vardır. Türkçe ve Arapça arasındaki kelime alışverişi, Türkler Müslüman olduktan sonra başlamıştır. Türkler Arapça kelimeleri yazı dillerinde fazlasıyla kullanmışlardır. Ayrıca Araplar da Türkçeden etkilenmişlerdir. Bu etki, yazı diline değil daha çok konuşma diline yansıtılmıştır.

Arap ülkelerinde kullanılan Türkçe kelimeler konusu, dil ilişkileri kapsamında ele alınması gereken önemli konulardan biridir. Bu konuda dünyanın çeşitli ülkelerinde ve muhtelif Arap devletlerinde bazı denemeler yapılmıştır. Türk ve Arap dilleri arasındaki ilişki, bu konu ile ilgilenen dil ve sözlük mütehassıslarının araştırmaları gereken bir konu olarak günden güne daha fazla önem kazanmaktadır.

¹ Helwan Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi, Mısır, fady.gouny@gmail.com

Türk dilinin Arap lehçeleri üzerine etkisi konusunda yapılmış çalışmalardan bir kısmı şunlardır:

- Muhammed Ben Cheneb, (1922). *"Mots Turks Et Persans Conserves Dans Le Parle Algerien (Cezayir Konuşma Dilinde Muhafaza edilen Türkçe ve Farsça Kelimeler)"*, Çev. Ahmet Ateş; Araştırmacı bu çalışmada yaklaşık 615 kelimeyi zikretmektedir.
- R. E. Saussey, (1929). *"Les Motstures Dans Le Dialecte De Damas"*, Dımaşk. Araştırmacı bu çalışmada Suriye'de kullanılan yaklaşık 600 kelimeyi tespit etmiştir.
- A. Barthelemy, (1935). *"Dictionnaire Arabe-Francais Dialectes De Syrie"*, Paris.
- Gordlevskiy, V.A (1961). "K voprosu vilianii türetskogo yazıka na arabska (Türk Dilinin Arapça Üzerine Tesiri Meselesi Hakkında)", Moskva.
- Mahfuz Hüseyin Ali, (1964). *"el-Elfazü't-Türkiyye fi'l-Lehçeti'l-Irakıyya (Irak lehçesinde kullanılan Türkçe kelimeler)"*, Bağdat, s.1-24. Araştırmacı bu çalışmada Irak'ta kullanılan 500 kadar Türkçe kelimeyi zikretmektedir.
- Muhammed Ben Cheneb, (1966). *"Cezayir konuşma Dilinde Muhafaza Edilen Türkçe ve (Türkçe Aracılığı ile gelen) farsça kelimeler"*, Belleten, (Ankara 1967), s.157-213: Araştırmacı bu çalışmada yaklaşık 634 kelimeyi toplanmıştır.
- Ali Mustafa El-Mısrati, (1968). *"Libya-Türkiye Arasındaki Tarihi İlişkileri"*, Trablus.
- R. G. Khoury (1968). *"Zu Stil Und Spracho Des Finyanus Von Sukri Al-Huri, Arabica"*, Berlin.
- Halasi-Kun Tibor, (1969). *"The Ottoman Elements in the Syrian Dialects"*, ve (1973) *"The Ottoman Elements in the Syrian Dialects II"*, London. (1973) Archivum Ottomanicum V. (1982) Archivum Ottomanicum VII; Araştırmacı bu çalışmada Suriye'de kullanılan yaklaşık 905 kelimeyi toplanmıştır.
- Prokosch Erich, (1983). *"Osmanisches Wortgut İm Sudan-Arabischen"*, Berlin.
- Ekü İsmail Bin Ali, (1985). *"Kelimât Turkiyye Musta'male fi'l-Yemen"*, El-Eklil, s.49-58.
- Abuşvereb Abdulkerim, (1986). *"El-kelimatü l-Osmaniyye fi'l-Lehçeti l-Libiyeye"*, İstanbul, Studies on Turkish-Arab Relations Annual, s.6-12.
- Türkmen, Erkan (1988). *"Turkish Words in the Libyan Dialects of Arabic"*, Edrem, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Türk Tarih kurumu Basımevi, Sayı: IV, s.227-243.
- Duhman, Mahammad Ahmad (1990). *"Mucemü'l-Elfazu't-Tarihiyya Fi Asri'l-Mamalukiya (Memlük Devrindeki Tarihsel Sözler Sözlüğü)"*, Dımaşk. Bu çalışmada o devrin Arapça metinlerinde yaklaşık 891 söz ve ifade yer almaktadır.
- Prokosch Erich, (1991). *"Zum Osmanisches Worgut İm Arabischen Dialekt Von Amman"*, Almanya. Bu yazıyı tamamlamak üzere Jafar Ababneh ile ortak yazı, 1997'de *"Ottoman Loanwords in Jordanian Arabic"*. Araştırmacı bu çalışmada Sudan'da kullanılan yaklaşık 202 Türkçe sözü incelemektedir.
- Necati Avcı (1996). *"Libya Yerel Arapçasında Kullanılan Türkçe Kelimeler"*.

- 'Avn Şerif Kasım (2002). "*Kamusu'l Lehce'tü'l 'Ammiyye Fi's-Sudan*", Hartum, Daru's-Sudaniyye li'l-Kutub.
- Et-tel H, (2008). "*Kelimetun Turkiyye Tustehdem fi El-Urdun*".
- Muhammed Hayruddin El Esedi (2009). "*Mevsuatü'l-Halep El-Mukarene*"; Araştırmacı, yedi ciltlik ansiklopedi taranmış ve sözkonusu 320 kelime tespit edilmiştir.
- Abdul Manam Acab (2011). "*Hafriyyätü'l-Lügaviye; El-elfazü'l-Türkiyye ve El-Efrençiyiye fi'l-Lügati'l-Sudaniye*".
- Mussa, Bagdagu – Rinad Jamal (2014). "*Turkish Elements in Arabic Dialects*", Jordan, University of Jordan-Amaan (yayımlanmamış bildiri).
- Tarkmani, Khadija (2015). "*Suriye Arapçasındaki Türkçe Unsurlar*", Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- "*Cezayir Ve Tunus'ta Kullanılan Türkçe Kelimeler*" bulunmaktadır.
- "*Ürdün Lehçesindeki Türkçe Kökenli Kelimeler*" bir makale bulunmaktadır.

Âlimler Mısır Arapçasında kullanılan Türkçe kelimeleri iki tabaka halinde incelerler. Birincisi Kıpçak tabakası (Memlûk Devleti M.S. 1250-1517), İkincisi ise Osmanlı tabakasıdır (Osmanlı İmparatorluğu M.S. 1517-1857). Bu konuda yapılmış çalışmaların en önemlileri şunlardır:

Dr. Ahmed İsa'nın 1939'da yayınladığı "El-Muhkam Fi Usûl El-Kelimât El-Âmmiyye" isimli sözlük.

Prof. E. Littmann'ın, 1954'te yazdığı ve yaptığı bir araştırma sonucu, yaklaşık 300 Türkçe kelime kaydettiği "Turmisches Sprachgut Im Ägyptisch-Arabischen" isimli sözlük.

Dr. Hüseyin Mucib El-mısrî, 1976'da yayınladığı "Mısır Yerel Dilinde Türkçe kelimeler" adlı makalesinde yüzlerce kelime kaydetmiştir.

Dr. Hans Wehr'nin 1976'da yayınladığı "A Dictiomary of Modran Written Arabic" isimli sözlük.

Prokosch, Erich'in 1983'te yayınladığı "Osmanisches Wortgut Im Ägyptisch-Arabischen" isimli sözlük Almanya'da bulunmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada, Mısır Arapçasında kullanılan Türkçe kelime ve ekler, Mısır Arapçası üzerine yazılmış muhtelif sözlükler esas alınarak saptanmıştır. Daha sonra tespit edilen kelimeler, kavram alanlarına göre tasnif edilmiştir. Bu çalışmanın malzemesi çeşitli sözlük, atasözü ve ağız kitaplarının taranması sonucunda elde edilmiştir. Esas alınan temel kaynaklar şunlardır:

1. *An Arabic-English Dictionary of the Colloquial Arabic of Egypt*

Mısır Arapçası-İngilizce Sözlüğü: 1895'te Londra'da Socrates Spiro tarafından yazılmıştır. Bu sözlük 661 sayfa olup atasözleri ve deyimlere yer verilmiştir (s.657-661). Bu

eseri hazırlamak için, yazar 1891'de malzemeleri toplamaya başlamıştır. İlk basımda 200 sayfalık olan eser zamanla büyümüştür. Bu sözlük, değerli materyalleri nedeniyle alanındaki önemli sözlüklerden biridir.

2. ***Ķāmūsü'l-Ādet Ve TaĶlīd ve Ta'bīr El-Massriye***

Mısır'ın Gelenek, Görenek ve İfadeler Sözlüğü: 1953'te Ahmed Āmin tarafından yazılmıştır. Ahmed Āmin 1930'lu yıllarda, Mısır'ın gelenek ve görenekleri hakkında "Mısır Ansiklopedisi" başlığı altında, Neşriyat Dergisinde bir dizi yazılar yazmıştır. 14 makale yayımlandıktan sonra kendisinde sözlük hazırlama fikri gelişmiştir. 4 yıl süren devamlı çalışmayla ortaya çıkan bu sözlük, 400 sayfa olup yüzlerce atasözü ve deyim içermektedir. Çoğu atasözleri ve deyimler, yazarın kendi deneyimlerinden kaynaklanmaktadır.

3. ***Ķāmūsü'l Mustalahti El-Āskeriyye***

Askeri Terimler Sözlüğü: 1956'da Devlet Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış. Bu sözlüğün amacı, Mısır ordusunun çeviri çalışmalarını kolaylaştırmak ve bazı askeri eğitim kitaplarını anlamaya yardım etmektir. Bu sözlük, askeri bölümler ve şubelerinden oluşan bir heyet tarafından yazılmıştır. Bu sözlük Arapça ve İngilizce ile sınırlı değildir, Fransızca ve Almanca da dâhildir. Sözlük madde başları İngilizce; açıklamaları Arapçadır.

4. ***Emsālu'l Āmmiyye.***

Yerel Atasözleri: 1956'da Ahmed Teymur Bâşâ tarafından yazılmıştır. Bu eser, Mısır atasözleri üzerine yazılmış en önemli çalışmalardan biridir. Çünkü yazar, Hıdivi İsmail döneminde yaşamıştır ve Türk dilinin Mısır Arapçası üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir. Buna ek olarak, Mısır'ın gelenekleri ve görenekleri hakkında çok değerli bir malzemeler içermektedir. Bu eser, Mısır üzerinde Batı kültürünün etkisini azaltmak ve Mısır geleneğine bağlı kalmak amacıyla yazılmıştır.

5. ***Mu'cemü'l Mustalahti El-Fenniya***

Teknik Terminoloji Sözlüğü: 1967'de Devlet Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmıştır. Bu sözlükte madde başları İngilizce; açıklamaları Arapçadır. Bu sözlüğün amacı, askeri eğitimin verimliliğini arttırmaktır.

6. ***Arabic-English Dictionary, The Hans Wehr Dictionary of Modern Written Arabic.***

Arapça-İngilizce Sözlük: 1976'da Hans Wehr tarafından yazılmıştır. Bu sözlük, Amerika'da 1110 sayfa içinde incelenen modern yazılı Arapçanın kelime dağarcığını ve cümlecik bilgisini sunar. Bu eser, Amerika Dilbilim Topluluğu (The Linguistics Society of America Quarterly), Orta Doğu Dergisi (Middle East Journal) ve Amerikan Doğu Toplumu Dergisi (Journal of the American Oriental Society) gibi birçok enstitü ve araştırma kurumu tarafından değerlendirilmiştir.

7. ***A Dictionary of Egyptian Arabic*** (1986)

Mısır Arapçası Sözlüğü: Martin Hinds ve El-Said Badawi tarafından Kahire'deki Amerikan Üniversitesi'nin denetimi altında yazılmıştır. Bu sözlük, İngilizce konuşanların Mısır Arapçasını kavrayabilmeleri için uzun süredir var olan bir ihtiyacı karşılamayı amaçlamıştır. 25 yıl süren bir çalışmayla ortaya çıkan bu sözlük, 981 sayfa olup on binlerce kelime içermektedir. Bu eserde, Mısır Arapçasının klasik ve yerel ('ammiyya) seviyeleri araştırılır.

8. ***The Coptic Encyclopedia*** (1991)

Kıpti Ansiklopedisi: Aziz Suryal Atiyla'nın en önemli eserlerinden biridir. New York'ta İngilizce olarak yazılmış ve yayımlanmış ansiklopedik bir sözlüktür. Sekiz ciltlik oldukça hacimli bir eserdir. Yazarın amacının Kıpti dili ve Kıptilerin inançlarını - özellikle İslamiyet'ten sonra - tespit etmek ve incelemek olduğu anlaşılmaktadır. Birinci cilt 316 sayfa olup tamamen (**A**) harfi ile başlayan kelimeleri ve terimleri ihtiva etmektedir. İkinci cilt 661 sayfadan oluşmakta olup (**B,C**) ile başlayan kelimelere yer verilmiştir. Üçüncü cilt 1003 sayfa olup (**C,D**) ile başlayan kelimelere yer verilmiştir. Dördüncü cilt 1351 sayfa olup (**E,F,G,H,I**) ile başlayan kelimelere yer verilmiştir. Beşinci cilt 1689 sayfa olup (**J,K,L,M**) ile başlayan kelimelere yer verilmiştir. Altıncı cilt 2034 sayfa olup (**M,N,O,P**) ile başlayan kelimelere yer verilmiştir. Yedinci cilt 2372 sayfa olup (**Q,R,S,T,U,V,W,X,Y,Z**) ile başlayan kelimelere yer verilmiştir. Sekizinci cilt 371 sayfa olup haritalar, ekler ve kaynakçaya yer verilmiştir.

9. ***El-Kinayetu'l-'Ammiyye El-Massriye***.

Mısır Yerel İfadeleri: 1992'de Ashraf Aziz tarafından yazılmıştır. Bu eserin yazılmaya başlaması Ahmed Teymur Bâşâ'nın kitabının eski bir kopyasını bulmasıyla başlar. Çünkü bazı ifadelerin kullanılmamaya başlanması, bu ifadelerin yerine başka ifadeler bulunması ve diğer ifadelerin kullanılmama tehlikesi dikkatini çekmişti. Bu eserin amacı, 20-21.yüzyılda Mısır Arapçasında kullanılan yerel ifadeleri kaydetmektir. Bu eser 322 sayfa olup yüzlerce ifade ve terime yer verilmiştir.

10. ***Mu'cem Farag li-l-'Ammiyye***.

Farag Mısır Yerel Sözlüğü: 2006'da Sameh Farag tarafından yazılmıştır. 1971'de yazar askerlik yaparken, kendisinde sözlük yazma fikri oluşmuştur. Farag, mühendis subay olduğu için hava savunma bölgesinde yedek subay teçhizatçısı olmuş ve Mısır şiveleri arasındaki farklar dikkatini çekmiştir. Hatta bazı şivelerde yabancı olması da onu cezbetmiştir. Bu sözlük 547 sayfa olup yüzlerce esnaf terimlerine yer verilmiştir.

11. ***A Comprehensive Study of Egyptian Arabic***.

Mısır Arapçası Üzerine Kapsamlı Bir Çalışma: Abd-Massih El-Said Badawi ve Zaki Abdel-Malek tarafından yazılmıştır. 2011'de Michigan Üniversitesi ile Doğu ve Kuzey Afrika'daki Yakın Çalışmalar Merkezi, bu dört ciltlik çalışmayı yayımlamıştır. Birinci Cilt konuşma, kültürel metinler ve toplum dilbilimsel konuları ihtiva eder. İkinci Cilt, 410 sayfadan oluşmakta olup atasözleri ve deyimlere yer verilmiştir. Üçüncü Cilt, Mısır Arapçasının dilbilgisi kaynaklarına yer verilmiştir. Dördüncü Ciltte, kültürel kategorilere yer verilmiştir.

Mısır Arapçasındaki Türkçe Kelimelerin Kavram Alanlarına Göre Sınıflandırılması

1. Akrabalık ile İlgili Kelimeler

Abla أبله 1.bir kimsenin kendisinden büyük olan kız kardeşi 2.büyük kız kardeş gibi saygı ve sevgi gösterilen kız veya kadın 3.ilkokul öğretmeni, öğretmen; **nine** نينة 1.torunu olan kadın, büyükanne, nene 2.yaşlı kadın 3.yaşlı kadınlar için kullanılan bir seslenme sözü; **teyze** تيزة anne yaşıtı kadınlara söylenen bir seslenme sözü.

2. Unvanlar ve Mesleklerle İlgili Kelimeler

Eczacı أجزى eczacılık mesleğini yapmaya hak kazanmış kimse; **astarcı** (İt.)/**lostracı** (Far.) استرجى 1.lostra salonunda çalışan kimse 2.araba koltukları tamircisi 3.eski mobilya tamircisi; **ustunç** أستنج/أصنچ 1.teknik ressam 2.tasarımcı; **ağa** أغا 1.Osmanlı Devleti'nde bazı kuruluşların başında bulunanlara verilen resmî san 2.koca 3.ağabey; **efendi** أفدى 1.günümüzde bey unvanından farklı olarak özel adlardan sonra kullanılan ikinci derecede bir unvan 2.buyruğu yürüten, sözü geçen kimse 3.koca 4.hizmetlilere seslenilirken kullanılan bir söz 5.erkekler için kullanılan bir seslenme sözü 6.görgülü, nazik, kibar 7.eğitim görmüş kişiler için özel adlardan sonra kullanılan unvan; **usta** أوسطى/أسطى 1.uzman 2.profesyonel 3.mütehassıs; **oymacı** أويجى oyma işleri yapan sanatçı, hakkâk; **baş** باش ustabaşı; **paşa** باشا 1.zengin adamlar ya da varlıklı unvanı 2.polis memuru; **bahçivan** بخشوان/**bahçivancı** بخشونجى bostancı; **pervazcı** براويجى 1.çerçeve yapan kimse 2.resimlere, tablolara çerçeve takma işiyle uğraşan kimse; **bostancı** بستانجى Osmanlılarda sarayın korunmasına ve şehrin güvenliğine bakmakla görevli olan erlerden her biri; **baltacı** بطجى Önceleri sefer sırasında çalılık ve ormanlık yerleri temizlemek, yol açmak, çadırları kurup kaldırmak, yükleri bindirip indirmekle, sonraları kızlar ağasına bağlı olarak sarayı korumak ve sarayın dış hizmetlerini yapmakla görevli kimse, baltalı; **valfçı** بلنجى valf satan kimse; **postacı** بوسطجى Mektup, gazete, havale, paket vb.ni gönderilen yere ulaştıran posta idaresi görevlisi; **polis** بوليس 1.şehirde kamu düzenini, huzur ve güvenliği sağlayan kuruluş, kolluk, zabıta 2.bu kuruluşta yer alan görevli, kollukçu; **boyacı** بوھجى 1.boya satan kimse 2.boyama işini, boyacılığı meslek edinen kimse 3.boya satılan dükkân;

² (İtalyanca) lustra + (Türkçe) yapım eki (+cı); (Farsça) âster + (Türkçe) yapım eki (+cı), Farsça: âster (astar): giyecek, perde, çanta, ayakkab gibi şeylerde kumaşın veya derinin iç tarafına geçirilen ince kat. bk. Karaağaç, G. (2008). "Türkçe Verintiler Sözlüğü", Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

bey بيه / بيك / بك / بهواتى / بهوية / بهواتى 1. Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü bey (Eskide) 2. unvan 3. Polis memuru ya da komutan (Askerlik); **taksici** تاکسجى Taksici, taksi çalıştıran kimse; **tahrirci** تحریرجى yazar; **terzi** تریزى 1. giysi biçip diken kimse, dikişçi 2. giysi dikilen yer, terzihane; **trampetçi** ترمپیتجى / طرمپیتجى trampet çalan kimse; **tımarcı** تمرجی / تمرجی 1. hemşire asistanı 2. tımar yapan kimse; **telgrafçı** تلگرافجى telgraf gönderen görevli; **tütüncü** توتنجى tütün yetiştiren veya satan kimse; **çizmecı** جزماتى / جزمجى 1. çizme yapan veya satan kimse 2. ayakkabıcı; **hıdiv** خدیوى Osmanlı Devleti'nde Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan sonra Mısır valilerine verilen unvan; **harmancı** خرمنجى harman işi ile uğraşan (kimse); **hoca** خوجة / خواجهات / خواجهات / خواجه 1. yabancı 2. tacır 3. usta, uzman 4. öğretmen (Tarih); **dadı** دادة Çocuk bakımı ile görevlendirilmiş kadın; **dükkançı** دکانجى Dükkan işleten kimse; **dümenci** دومانجى Gemilerde dümeni kullanan kimse; **saksonya** ساکسونیا / ساکسونیا 1. Saksonya bölgesinden satan, iyi nitelikli tabak veya kap 2. saksonya satan kimse; **şerbetli** شرباتلى Şerbet içecekler satan kişi; **çeşnıcı** ششنجى ayrıcı, tahlilci; **çamaşırcı** شامشیرجى Para ile başkalarının çamaşırını yıkayan kimse; **turşucu** طرشجى Turşu yapan ya da satan kimse; **tulumbacı** طلنجى 1. Tulumba yapan, satan veya onaran kimse 2. külhanbeyi; **tavlacı** طولجى Tavla oyununa düşkün kimse; **zabit** ظابط subay, polis; **arabacı** عربجى 1. At arabası süren kimse 2. kabasaba; **aşçı** عشى yemek pişirmeyi meslek edinen kimse; **arzuhalci** عرضحالجى para karşılığında dilekçe, mektup vb. yazan kimse; **ateşçi** عطشجى Fabrika, vapur, lokomotif vb. ateşle işleyen yerlerde ocaklara kömür atıp ateşin sürekli yanmasını sağlayan kimse, İtfaiyeci; **karavanacı** قروانجى karavana taşıyan kimse; **korsan** قرصان 1. gemilere saldıran deniz haydudu, deniz hırsızı 2. izinsiz olarak çoğaltılan (kitap, kaset vb.) 3. bir hakkı izinsiz olarak kullanan; **komiser** كمسرى / قومسرى Metro ya da tramvaydaki hükümet sivil memuru; **komisyoncu** كومیسونجى / کمسیونجى Hakem komisyonu; **matbaacı** مطبعجى Basımcı, basımevi sahibi; **nöbetçi** نوبتجى / نوبتشى Nöbet bekleyen, nöbet sırası kendisinde olan kimse; **hanım** هانم / هانمى 1. kız ve kadınlara verilen unvan, bayan 2. kadın, eş 3. toplumsal durumu, varlığı iyi olan, hizmetinde bulunulan kadın 4. kadınca.

3. Askeri Alan ile İlgili Kelimeler

Orta أوطة / اورطة 1. tabur 2. büyük grup (Askeri); **apolet** إسبلايت Subaylarda rütbeyi göstermek için üniformaların omuzlarına takılan işaretli parça, omuzluk; **alay** آلاى Genellikle üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu, Topçu alayı; **onbaşı** أونباشى / اونباشى on ere kumanda eden asker, erin üstündeki ilk rütbe; **yenicheri** إنكشارية kapı kulu teşkilatının piyade sınıfı (Tarih); **başbozuk** باشبوزق düzensiz asker; **bağa** باغ askeriyede kullanılan şapka, miğfer; **barut** بارود Ateşli silahla bir merminin atılmasına veya herhangi bir aracın fırlatılmasına yarayan, patlayıcı madde; **baş pare** باشپورى 1. askeriyede kullanılan giriş açıklığı ya da uçlar, ağızlık 2. silah namlusu; **binbaşı** بنباشى / بنباشى / بمباشى orduda rütbesi yüzbaşı ile yarbay arasında bulunan ve asıl görevi tabur komutanlığı olan subay, Yarbay; **bölük** بلوك / بلك 1. takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik 2. bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım; **piyade** پیاده 1. askeri ayakkabı 2. yaya (Tarih); **bayrak** بیرق 1. askeriyede kullanılan pankart 2. simge veya sembol 3. Âlem; **bere** بیریه askerlerin kullandığı yuvarlak, yassı ve sipersiz başlık; **biz** بیز 1. Katı bir şeyi dikerken iğne geçirecek yeri delmek

için kullanılan, çelikten yapılmış, sivri uçlu ve ağaç saplı araç, tığ 2.Maraş işinde kalın karton parçalarının iğneyi kırmamasını sağlamak ve delik delmek işleminde kullanılmak üzere hazırlanmış tahta saplı, ince sivri uçlu bir çuvaldız türü; **tetik** تتك/تيتك Ateşli silahlarda ateşlemeyi sağlamak için çekilen küçük parça; **talimhane** تعليمخانه binicilik okulu; **tüfekçi** توفكشى/تفكجى/تفشجى 1.tüfek yapan, onaran veya satan kimse 2.savaş gereçleri, silah yapımı ve onarımı ile uğraşan asker sınıfından olan kimse (tarih); **tüfekhane** توفكخانه tüfek yapılan yer; **cephane** جبخانه silah deposu; **gönder** جندارى 1.bayrak direği 2.kayık ve yelkenli gemilere yön vermeye yarayan, ucunda metal olan ağaç sopa; **hükümdar** حڪمدارى/حڪمدارىه 1.yürütme organı 2.İcra Makamı, icra eden idare 3.askeri unvan; **hartuç/Kartuş** خرطوش merminin arkasından namluya sürülen bezden veya kartondan barut kesesi, hartuç; **tane** دانه kabuk; **dipçik** دبشك silahların namlu gerisinde bulunan, atış sırasında silahın omza dayanmasını veya tabancanın elle kavranmasını sağlayan taban bölümü; **dingil** دنجل tekerleklerin merkezinden geçen ve taşıtın altına enlemesine yerleştirilmiş mil, eksen, aks; **dehliz** دهليز üstü kapalı, dar ve uzun geçit; **zindan** زنزانه 1.tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer, Hapishane hücresi 2.çok karanlık ve sıkıntılı yer; **sektirme** سكترما/سكترماه askeri alanda sekme atışı; **silahlık** سلاحليک kışlada erlerin silahlarını yerleştirip bıraktıkları yer; **süngü** سنجة/سونكى 1.küçük bıçak 2.tüfek namlusunun ucuna takılan küçük kılıç biçiminde delici silah 3.mezar başına nişan olarak dikilen sıruk; **sancak** سنجق 1.çoğunlukla askerî birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak 2.gemilerin sağ yanı 3.Osmanlı yönetim teşkilatında illerle ilçeler arasında yer alan yönetim bölümü, mutasarrıflık (tarih); **çavuş** چاويش/شاويش 1.Osmanlı Devleti teşkilatında çeşitli hizmetler yapan görevli (tarih) 2.Osmanlı ordusunda üst komutanların buyruklarını ast komutanlara ulaştıran görevli (tarih) 3.astsubay, Çavuş 4.askerî okullarda sınıf başkanı; **şifre** شفرة gizli haberleşmeye yarayan işaretlerin tümü, kod; **üçüncü** شنجى üç sayısının sıra sıfatı; **sağ** صاغ askeri unvan, sağ kolağası; **sal** صال yüzer duba; **sol** صول gedikli baş er; **tabur** طابور 1.askerlikte sıra 2.sıra; **topçu** طوبجى/طوبجى topların kullanılışı, bakımı üzerine yetiştirilen asker sınıfı); **Tabanca** طبنجة (kısa, hafif, cepte veya belde taşınan ateşli silah; **ferman** فرمان Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği, uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı buyruk, yarılyk; **fişek** فشك tüfek, tabanca vb. hafif ateşli silahlara, atılmak için sürülen ve içinde barut bulunan bir kovan ile bu kovanın ucuna yerleştirilmiş mermiden oluşan cephaneye; **kayış** قايش askeri kemer; **kışlak** قشلاق kışın orduların, göçebe oymakların hayvanlarıyla birlikte yayladan inip konakladıkları yer; **kumandan** كومندان / قومندان/قوماندان bir asker topluluğunun başı, kumandan, bey (komutan); **kroki** كروكى askerlikte bir konu veya nesnenin başlıca özelliklerini yansıtabilecek biçimde hazırlanmış taslağı; **gezlik** كزلك Eğri kılıçların ağız bölümü (gezlik); **kelepçe** كلبش Askerlikte tutukluların kaçmasını önlemek için bileklerine takılan, bir zincirle tutturulmuş demir halka; **ikinci** كنجى iki sayısının sıra sıfatı; **mareşal** ماريشال en yüksek askeri rütbe (Deniz kuvvetleri); **madalya** ميدالية 1.savaşta yararlık gösterenlere, yarışlarda derece alanlara ödül, bazen de önemli bir olay dolayısıyla ilgililere hatıra olarak verilen metal nişan, Askeri dekor 2.anahtarlık 3.ödül; **nişan** نيشان/نشان/تنشين 1.kurşun, taş vb. ile vurulmak istenen hedef 2.hedefi vurmak için silah, ok vb. ne gerekli doğrultuyu verme 3.Devlet nişanı, madalya;

nisancı نشانچی 1.attığı kurşun, taş vb. ile hedefi vurmakta ustalık kazanmış olan 2.vurucu 3.keskin nişancı; **nişangâh** نشانگاه 1.ateşli silahlarda hedefin uzaklığına ve bulunduğu yerin yüksekliğine göre namluya gereken yükseliş açısını veren, silahı bu hedefe doğrultmaya yarayan alet, nişane 2.arpacık 3.ayarlı nişancı; **yaver** یاور/یاوران emir subay, yardımcı; **yay** یای 1.ok atmaya yarayan, iki ucu arasına giriş gerilmiş, eğri ağaç veya metal çubuk 2.farklı amaçlarla çeşitli biçimlerde yapılan esnek parça; **yağma** یغمة akıncıların düşman topraklarına yaptıkları baskın, çapul (tarih); **yağmacı** یغمی yağma eden kimse veya ordu; **yüzbaşı** یوزباشی orduda rütbesi üsteğmenle binbaşı arasında olan subay.

4. Giyim-Kuşamla İlgili Kelimeler

Heştek هشتك koltuk altında ve bacak arasında kullanılan üçgen kumaş; **oya** اویة ipek ibrişim kullanarak iğne, mekik, tığ veya firkete ile yapılan ince dantel; **pala** پاله 1.bez parçalarından dokunan basit kilim, yaygı 2.eski, kullanılmış eşya veya giysi 3.ticari paket; **pijama** بجامة iki parçadan oluşan yatak giysisi; **bürümcük** برنج ham ipekten dokunmuş ince kumaş; **peşkir** پشکیر banyo havlusu, hamam havlusu; **bohça** بچه içine çamaşır, elbise vb. koyup sarılan dört köşe kumaş; **palto** پالطو soğuk havalarda öbür giyeceklerin üstüne giyilen kalın kumaştan giysi; **boyun bağı** بنباغ gömlek yakasının altından geçirilip süs olarak bağlanan uzun; **peçe** بيشة kadınların sokakta yüzlerine örttükları ince siyah örtü, nikap; **tozluk** تزلک pantolonun paçasını tozdan korumak için ayakkabının üzerine geçirilip düğmelenen veya dizden aşağı uzanarak ayağın üstünü örten dar paçalık, getri; **tül** تُل çok ince gözenekli pamuk, ipek veya sentetik dokuma; **tentene** تنتنه dantel; **toka** توكة kadınların saçlarını bir arada tutmaya yarayan, bazen de süs olarak kullanılan araç; **çizme** چزمة koncu diz kapaklarına kadar çıkan bir ayakkabı türü; **çuha** چوخ/جوخة tüysüz, ince, sık dokunmuş yün kumaş; **dubara** دوبارة 1.sicim 2.bağlamak, bağlama ipi, çuvaldız ipi, ambalaj ipi 3.takmak 4.iki dört (Tavla); **diba** ديباج altın ve gümüş işlemeli bir tür ipek kumaş; **şıpşıp** شبشب plastik terlik; **çorap** شراب pamuk, yün vb.nden örülen, ayağa giyilen giyecek; **çintiyan** چنتيان içi astarlı, uzun kadın donu, kadın şalvarı; **çanta** شنطة 1.Kösele, meşin, kumaş vb. hafif malzemeden yapıp büyüklüğüne göre para, evrak, yiyecek vb. koyup taşımaya yarayan kap 2.plastik torba 3.araba bagajı; **tarbuş** طربوش fes başlık; **fistan** فستان tek parça kadın giysisi; **fanila** فنة/فنة/فانلة genellikle ince pamuk ipliğinden dokunmuş, ten üzerine giyilen iç çamaşır; **fiyonk** فيونكة kurdele, şerit, kumaş vb.nin kelebek şeklinde bağlanmış biçimi; **kavuk** قاقوق pamuktan yapılmış üzerine sarık sarılan erkek başlığı; **kaftan** قفطان çoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysisi (tarih); **kalçın** قلسين üstüne başka bir şey giyilmek için abadan veya meşinden yapılan çizme biçiminde ayak giysisi; **kaytan** قيطان pamuk veya ipekten sicim; **kapüşon** كاپيشو kapüşonlu giyecek, başlık; **gerdan** كردان gerdanlılık; **kürk** كرك hayvan postundan yapılan giysi; **kaşmir** كشمير kaşmir kumaş; **kemer** كمر 1.iki sütun veya ayağı birbirine üstten yarım çember, basık eğri, yonca yaprağı vb. biçimlerde bağlayan ve üzerine gelen duvar ağırlıklarını, iki yanındaki ayaklara bindiren tonoz bağlantı 2.etek, pantolon vb. giysilerin bele gelen bölümü; **kenar** کنار bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı veya yakını, kıyı, yaka; **kundura** كندورة/كندر kaba işlenmiş, bağısız, konçsuz ayakkabı; **yaka** لياقة giysilerin boyna gelen bölümüne eklenen ve türlü biçimlerde olan parçası, yaka; **yaşmak** يشمك

1.kadınların ferace ile birlikte kullandıkları, gözleri açıkta bırakan, ince yüz örtüsü (Yaşmak)
2.başla birlikte yüzü, ağız kapatan örtü 3.peçe.

5. Beslenme ile İlgili Kelimeler

Paluze بالوظة paluze tatlısı, sütlü pelte; **portakal** برتقال/برتقان turunçgillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, yaprakları sert bir meyve ağacı; **bulgur** برغل bulgur pilavı; **pastırma** بسطرمة tuz, çemen, kırmızıbiber karışımının et üzerine sürülerek güneşte veya iste kurutulması yoluyla yapılan yiyecek; **pasta** بسطة içine katılmış türlü maddelerle özel bir tat verilmiş, fırında veya başka bir yolla pişirilerek hazırlanmış bir tür hamur tatlısı; **patates** بطاطس 1.patlıcangillerden, yaprakları ve sürgünleri acı bir bitki 2.Bu bitkinin toprak altında oluşan, nişastası çok, yenebilen yumruları 3.yiyecek türü; **poğaç** بغاشة içine peynir, kıyma vb. konarak hazırlanan bir tür tuzlu çörek; **peksimet** بقسمات pişirildikten sonra dilimler hâlinde kesilerek ısı ile kurutulmuş, uzun süre dayanabilen ekmek; **baklava** بقلوة çok ince yufkadan yapılarak arasına kaymak, fıstık, ceviz, badem vb. konulup pişirilen ve üzerine şeker şerbeti dökülen bir tatlı türü; **boza** بوظة 1.arpa, darı, mısır, buğday vb. tahılların hamurunun ekşitilmesiyle yapılan koyuca, tatlı veya mayhoş içecek 2.bira; **bira** بيرة arpa ile şerbetçi otunun mayalandırılmasıyla yapılan bir içki, arpa suyu; **türlü** تورلى/طورلى/طولى çeşitli sebzelerle pişirilen yemek; **gazoz** جزوزة/ازوزة meyve esansı, şeker ve karbon asidi ile yapılan, basınçlı hava ile şişelere doldurularak hazırlanan içecek; **güllaç** جولاش 1.nişastadan yapılan, çok ince kuru yufka 2.bu yufkadan hazırlanan tatlı 3.kolayca yutulamayan, tadı hoş olmayan toz durumundaki bazı ilaçların içine konuldukları, nişastadan küçük kap; **hoşaf** خشاف bütün veya dilimler hâlindeki kuru meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı türü; **dondurma** دندورمة/دندورمة şekerli sütün veya meyve sularının dondurulmasıyla hazırlanan soğuk yiyecek; **revani** روانة revani tatlısı; **zülbiye** زلابية un, yoğurt ve baldan yapılan tatlı; **sucuk** سحج şişirilip kurutulmuş bağırsak içine baharlı et kıyması doldurularak yapılan bir yiyecek türü; **salate** سلطة genellikle bazı çiğ ot ve sebzelerle yapılan, yağ, limon vb. maddeler konulan, yemeklerle birlikte yenen yiyecek; **sübye** سوبية badem içi, ezilmiş sarımsak, kavun çekirdeği vb.nden yapılan boza koyuluğunda sıvı; **çevirme** شاورمة kuzu, oğlak vb. hayvanların şişte, kor üzerinde çevrilerek pişirilmiş, döner; **çay** شای 1.çaygillerden, nemli iklimlerde yetişen bir ağaççık 2.bu yaprağın demlenmesiyle elde edilen güzel kokulu ve sarımtırak kırmızı renkli içecek 3.bu ağaççığın özel işlemlerle kurutulan yaprağı; **çiriş** شريش çiriş otunun kökünün öğütülmesiyle yapılan ve su ile karılarak tutkal gibi kullanılan esmer, sarı bir toz; **çörek** شريك az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur işi; **şekerleme** شكلمة toz şekerin içine meyve özleri konduktan sonra kaynatılmasıyla yapılan her türlü şeker; **çorba** شوربة sebze, tahıl, et vb. ile hazırlanan sıcak, sulu içecek; **şiş** شيش bu çubuğa veya şişe geçirilerek pişirilmiş olan et; **dolma** ضلمة tavuk, kuzu gibi hayvanların veya biber, domates vb. sebzelerin içine pirinç ve başka şeyler doldurularak pişirilen yemek; **turşu** طرشى tuzlu suda, sirkede bırakılarak özel bir kıvama getirilmiş sebze; **fasulye** فاصوليا 1.fasulyegillerden, barbunya, çalı, ayşekadın, horoz vb. türleri bulunan bitki 2.bu bitkinin sebze olarak yararlanılan yeşil ürünü ve kuru tohumları; **felemenk** فلمنك Hollanda peyniri; **kavurma** قاورمة kendi yağıyla pişirilip kavrulduktan sonra yenen veya

dondurulup saklanan et; **kavun** قاونون/قاووننة 1.kabakgillerden, sürüngen gövdeli, iri meyveli bir bitki 2.bu bitkinin genellikle güzel kokulu, sulu ve etli meyvesi, şamama; **kuzu** قوزى kuzu etiyle pişirilmiş bir yiyecek; **kiraz** كرىز 1.gülgillerden, ılıman iklimlerde yetişen bir meyve ağacı 2.bu ağacın kırmızı veya beyaz renkte, etli, sulu, tek çekirdekli meyvesi; **köfte** كفتة genellikle çekilmiş etten, bazen de tavuk, balık veya patatesten yapılan, türlü biçimlerde pişirilen yemek; **kunduz** كندوز sığır eti; **külbastı** كولبسطى közde veya ızgarada pişirilen kemiksiz et; **konyak** كونيكا ispirto derecesi yüksek, özel kokulu, kiremit renginde bir içki türü, kanyak; **lapa** لابة pirinç lapası, bulgur lapası; **limonata** ليموناتا su, şeker ve limon suyundan yapılan şerbet; **meze** مازة/مزة içki içilirken yenilen yiyecek; **bumbar/mumbar** مومبار/بومبار bu bağırsağa ciğer, kıyma, pirinç veya bulgur doldurularak yapılan yemek; **nargile** نرجيلة tömbeki denilen bir cins tütünün dumanının sudan geçirilerek içilmesini sağlayan araç; **nişadır** نيشادر amonyak tuzu; **vişne** وشنة kiraz; **yemiş** ياميش kurutulmuş meyve ve fındık.

6. Bitkilerle İlgili Kelimeler

Merzengüş مردقوش mercanköşk; **pancar** بنجر 1.ispanakgillerden, vitamince zengin bir bitki 2.bu bitkinin şeker elde edilen kalın ve etli kökü; **tirfil** درفل bir tür yonca, üçgül; **reçine** راتينج/راتينج رجبنة bazı bitkilerde, özellikle çamlarda oluşan, katı veya yarı akışkan organik salgı maddesi, ağaç sakızı; **kauçuk** كاوتشوك/كاوتشوك 1.gövdesi odunsu, öz suyu yapışkan, süt kıvamında, yaprakları oval biçimli, parlak ve kalın, sıcak ülke bitkisi, lastik ağacı, kauçuk; **kuşkonmaz** كشك الماز/كشك الماز 1.zambakgillerden, uç dalları yapraksı görünüşte, toprak altı kök saplarından çıkan taze sürgünleri yenen bir bitki 2.aynı familyadan, saksılarda yetiştirilen, uzun saplı, ince ve küçük yapraklı bir süs bitkisi.

7. Hayvanlar ile İlgili Kelimeler

Istakoz استاكوزا 1.kerevit 2.kerevit yemeği; **bülbül** بلبل 1.karatavukgillerden, sesinin güzelliği ile tanınmış olan ötücü kuş 2.sesi çok güzel olan kimse; **ringa** رنجة ringa balığı; **sincap** سنجاب sincapgillerden, ağaçlarda yaşayan, genellikle meyveyle beslenen, çok tüylü, uzun kuyruklu, ince gövdeli bir hayvan, değin (II), çekelez; **şaklaban** شقلابان 1.takla atmak, perende atmak 2.kaygan 3.perende 4.Mısır güvercinlerinden bir türdür (Egyptian Tumbler Pigeons); **kanarya** كناريا ispinozgillerden, yeşilimsi veya sarı tüylü, koni biçiminde küçük gagalı, ötücü kuş.

8. Ev/Konut ile İlgili Kelimeler

İskemle اسكلمة arkalıksız sandalye; **banyo** بانيو 1.yapılarda, içinde yıkanılan bölüm 2.banyo küvetinde yıkanma işi; **pervaz** پرواز 1.kapı, pencere vb. yerlerin kenarlarına geçirilen ensiz parka 2.çerçeve, kenarlık; **bakraç** بجرج çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova; **taht** تخت koltuk, okul koltukları; **teneke** التنكة/التنكة çezve; **gerdel** جردل kova; **sepet** سبت saz, kamış, ince dal veya tellerden hasır biçiminde örülerek yapılan, genellikle sapı olan, yiyecek ve eşya taşımak için kullanılan kap; **sehpa** سببة/سببة üçayaklı küçük bir masa; **çekmece** شكعبة içinde mücevher vb. değerli şeyler saklanan küçük, süslü sandık; **şilte** شلنتة üstünde oturan,

yatılan, içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek; **taş** طشت³ büyük çamşır teknesi, leğen, imbik kazanı; **tava** طوة yağ kızdırma, yiyecek kızartma vb. işlere yarayan, uzun saplı yayvan kap; **fincan** فنجان çay, kahve vb. sıcak şeyler içmekte kullanılan, genellikle kulplu, porselen veya camdan yapılmış küçük kap; **kazan** قزان çok miktarda yemek pişirmeye veya bir şey kaynatmaya yarayan büyük, derin kap; **kepçe** كبشة 1.sulu yiyecekleri karıştırmaya ve dağıtmaya yarayan, uzun saplı, yuvarlak ve derince kaşık 2.bu kaşığın alabildiği miktarda olan 3.erimiş madeni kalıba dökmek için kullanılan büyük kaşık; **kerevet** كرويتة üzerine şilte serilerek yatmaya veya oturmaya yarayan, duvara bitişik, ayakları olan, tahtadan sedir; **köstere** كستير 1.marangozlarda kullanılan demirden yapılmış marangoz aletine verilen isimdir 2.tahta rendesi; **kilim** كلیم döşeme, divan gibi yerlere serilen, genellikle desenli, havsız, kalın, kıl veya yün dokuma; **kanepe** كنبه birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk, çekyat; **mobilya** موبيليا oturlan, yemek yenilen, çalışılan, yatılan yerlerin döşenmesine yarayan taşınabilir eşyaya verilen genel ad, möble.

9. Mimari ve Yapı ile İlgili Kelimeler:

Antikhane أنتبخانة eski şeyler satan mağaza; **otel** اوتيل yolcu ve turistlere geceleme imkânı sağlamak, bunun yanında yemek, eğlence vb. hizmetleri sunmak amacıyla kurulmuş işletme; **oda** أوضة evin veya herhangi bir yapının oturma, çalışma, yatma gibi işlere yarayan, banyo, salon, giriş vb. dışında kalan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölümü, göz; **oyma** أويمة/أويما oyularak yapılan süsleme; **bodrum** بدروم/بدرون 1.bir yapının yol düzeyinden aşağıda kalan bölümü 2.depo; **pazar** بازار/بازار antika dükkanı, antika satan mağaza; **balkon** بلكونة 1.bir yapının genellikle dışarıya doğru çıkmış, çevresi duvar veya parmaklıkla çevrili bölümü 2.tiyatro, sinema vb. büyük salonlarda asma kat; **parmak** برنق/برامق/برمق 1.teker, tekerlek parmağı 2.trabzan, korkuluk 3.küpeşte; **posta** بوسطة 1.bu emanetleri toplayan ve dağıtan kuruluş ve bu kuruluşun bulunduğu yer 2.bir yere gelen veya bir yerden gönderilen mektup ve emanetlerin tümü 3.mektup; **tiyatro** تياترو 1.dram, komedi, vodvil vb. edebiyat türlerinin oynandığı yer 2.bu türleri, izleyiciler önünde sahnede oynayan grup 3.sahnelenmek için yazılmış oyunların tümü; **döşeme** دشمة taş döşeme: geniş yüzeyli taşlarla yapılmış döşeme; **defterhane** دفترخانه Osmanlı Devleti sınırlarındaki bütün toprak kayıtlarını içine alan ana defterlerin bulunduğu ve bunlara özgü işlerin görüldüğü daire (Arşiv); **reyon** ريون bir mağazanın yalnız bir tür eşya satılan bölümü; **zivana** زوانة direk başlarında bırakılan çıkıntı; **seramik** سراميك 1.yüksek ısıda pişirilmiş topraktan yapılan vazo, çanak, çömlek vb. Nesne 2.yüksek ısıda pişirilmiş toprak, fayans, porselenden yapılan; **saray** سراية 1.hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı 2.kamu işlerinin yürütüldüğü büyük yapı 3.görkemli ve gösterişli yapı 4.devlet başkanı ve çevresi (tarih); **salhane** سلخانه kesimevi; **selamlık** سلامك 1.saray, köşk veya konaklarda erkeklere ayrılan bölüm, harem karşıtı 2.Osmanlı padişahları cuma namazını kılmak için camiye giderken yapılan tören (tarih); **çadır**

³ Taşt: büyük leğen (Osmanlıca): testi (Farsça destî: geniş gövdeli, dar boğazlı, emzikli veya emziksiz olabilen, toprak, cam, metal Vb. maddelerden yapılan su kabı).

شادر 1.gölgelik olarak kullanılan tente veya şemsiye 2.balık Çarşısı; **çıkma** شكمة bir yapının üst katlarından dışarıya doğru uzanmış bölüm, balkon; **çeşme** ششمة dış tuvalet; **taban** طبان mimarinde bir cismin veya bir biçimin yüksekliğini ölçmek için aşağıdan yukarıya doğru başlama noktası olarak alınan yüzey veya çizgi, kaide olarak kullanılır; **arabahane** عربخانه garaj; **kazık** كزكة / قزقة / قزق telgarf dileği; **kol** قول kolan, mimari'de sütun; **gazino** كازينو yemek yenilen, gösteri izlenen, müzik dinlenen, bazen oyun sergilenen eğlence yeri; **kantin** كاتين kışla, fabrika, okul vb. yerlerde yiyecek ve içecek maddelerinin satıldığı yer; **karakol** كراكون 1.güvenliği sağlamak amacıyla dolaşan polis, jandarma veya asker topluluğu, kol, kulluk, devriye 2.Polis merkezi; **kerhane** كرخانة kerhane, genelev; **köşk** كشك gişe, kabin, kulübe; **küpeşte** كويسته duvarların üzerine, balkon veya pencerelerin içine çimento ve mozaik karışımı ile yapılan dolgu set, parapet; **köprü** كوبرى 1.herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı birbirine bağlayan veya trafik akımının, başka bir trafik akımını kesmeden üstten geçmesini sağlayan ahşap, kâgir, beton veya demir yapı 2.iki şey arasında bağ veya ilişkiyi sağlayan şey 3.bacak arasından gol yiyen (spor); **kereste** كرسته tomrukların boyuna biçilmesiyle elde edilen ve marangozlukla inşaatta kullanılan nitelikli ağaç; **lokanta** لوكنده lokanta, otel; **mühendishane** مهندسخانة Osmanlı Devleti'nde mühendis yetiştiren yüksekokul (tarih); **ocak** وفاق 1.ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma vb. amaçlarla kullanılan yer 2.kahvelerde, kuruluşlarda çay, kahve vb.nin yapıldığı yer; **yemekhane** يمكخانه/يمخانه okul, fabrika vb. kuruluşlarda yemek yenilen büyük salon.

10. Alet ve Araçlarla İlgili Kelimeler

Acenta اجنده 1.takvim, kalender, almanak, yıllık 2.gündem 3.kayıt defteri 4.program, plan, zamanlamak, takvim belirlemek; **köstek** استك/استيك saat, kılıç, anahtar vb.nin ucuna takılan zincir, saat kayışları; **vapur** بابور/وابور 1.lamba 2.su buharı gücüyle çalışan gemi 3.buharlı lokomotif 4.yol asfaltlama makine (tarmac); **pergel** برجل yay veya çember çizmekte ve ölçmekte kullanılan araç, yayçizer; **burgu** براغی/برغی delik açmaya yarayan delgiye takılı sarma, yivli, keskin, çelik alet; **perçin** برشام iki veya daha çok levhayı birbirine bağlamak için geçirilen çivinin, ezilerek baş durumuna getirilen ucu; **priz** بریزه 1.elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva 2.on kuruş, para; **paçavra** بشورة tahta silgisi; **bakraç** بکرج çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova; **balta** بلطه ağacı kesme, yarma, yontma vb. işlerde kullanılan ağaç saplı, demir araç; **pense** بنسه çeşitli biçim ve büyüklükte maşa veya kıskaç; **pandül** بندول sarkaç, rakkas; **burma** بورمة/بورمة vidalı civi; **boru** بورى bir yerden başka bir yere sıvı, gaz vb. aktarmaya yarayan, içi boş, uçları açık, uzun ve dar silindir; **pusula** بوسلة üzerinde kuzey güney doğrultusunu gösteren bir mıknatıs iğnesi bulunan ve yön tespit etmek için kullanılan kadranlı araç, yön belirteci; **tahta** تختة kara tahta; **tahtirevan** تختروان omuzda veya deve, fil, at vb. hayvanlara yüklenerek götürülen, üstü örtülü, insan taşınan araç; **tramvay** ترامای şehirlerde yol üzerinde döşenmiş özel raylarda hareket eden yolcu taşıtı; **damper** دامبر bir şasinin üzerine takılmış, inip kalkan kasası olan, kendinden hareketli, yükü boşaltan düzen; **dosya** دوسية bu gibi belgelerin toplandığı kartondan kap; **geçme** جشمة birbirinin içine geçirilerek tutturulan iki şeyden birinde bulunan çıkıntılı parça; **zincir** مجنزره/مجنزر/جنزير 1.birbirine

geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ 2.büyük araçlar: dozar, tank gibi; **tokmak** ağaçtan yapılmış iri çekiç; **damacana** دماجانة su vb. sıvıları taşımaya yarayan, dar ağzlı, şişkin karınlı, genellikle hasır veya plastik sepet içinde korunan büyük şişe; **damga** دمنغة damga resmine karşılık kağıtlara yapıştırılan; **dingil** دنجل tekerleklerin merkezinden geçen ve taşıtın altına enlemesine yerleştirilmiş mil, eksen, aks; **reşme** رشمة hayvan başlığında burun üzerine gelen zincir; **zemberek** زنبك saatlerin çeşitli parçalarını harekete geçiren bölüm, yay; **stepne** ستن yedek, yedek lastik; **çekiç** شاكوش çivi çakma, madenleri dövme vb. işlerde kullanılan saplı bir el aleti; **çubuk** شبك tütün içmek için kullanılan uzun ağızlık; **çift** شفت/جفت küçük maşa veya cımbız; **çengel** شنكل bir yere takılmaya, geçirilmeye yarayan eğri ve ucu sivri demir; **çuval** شوال 1.pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunmuş büyük torba 2.bu torbanın alabileceği miktarda olan; **çomak** شومة ucu topuzlu değnek; **şişe** شيشة nargile; **sac** صاج yassı demir ürünü; **somun** صامولة cwatanın ucuna geçirilen, içi yivli demir başlık; **tapa** طبة şişe gibi dar delikleri tıkamaya yarayan mantar, cam, tahta veya plastikten tıkaç, tıpa; **torba** طربة genellikle pamuk ve kıldan dokunmuş, türlü boy ve biçimde, ağzı büzülüp bağlanabilen araç; **tulumba** طرمبة/ظلمبة sıvıları alçak yerlerden çekmeye veya yüksek yerlere çıkarmaya yarayan araç; **araba** عربية tekerlekli, motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı; **fırça** فرشة 1.bir şeyin tozunu, kirini gidermekte veya bir şeye boya, cila sürmekte kullanılan, bir araya getirilerek bağlanmış kıl vb.nden yapılan araç 2.resim yapma sanatı ve biçimi; **fırın** فرن 1.içinde genellikle odun yanan, her yanda aynı derecede ısı oluşturarak ekmek, pasta vb. pişirmeye yarayan, tavanı tonoz biçiminde, önünde tek açıklık bulunan ocak 2.ekmek, pasta vb.nin pişirildiği ve satıldığı dükkân 3.elektrik, tüp gaz ve doğal gazla çalışan, yiyecekleri pişirmeye veya ısıtmaya yarayan alet 4.çok sıcak; **fünye** فونية barut vb. patlayıcı maddeleri ateşlemek için kullanılan kapsül; **kazma** قزمة toprağı kazıp kaldırma, düzeltme vb. işlerde kullanılan ağaç saplı demir araç; **kıskaç** فصاج demircilerin kızgın demiri tuttıkları maşa vb. araç; **kılavuz** قلاووظ 1.somun veya boru içine yiv açmakta kullanılan araç 2.ampul vida; **kamçı** قمشة bir ucuna ip, deri vb. bağlı olan vurma, dövme aracı; **kablo** كابل elektrik akımı iletiminde kullanılan ve yalıtkan bir madde ile sarılı bulunan metal tel; **kanca** جنش/كانة bir şey çekmeye yarar, ucu çengelli demir çubuk; **kaput** كبود otomobil, kamyon vb. motorlu taşıtlarda motoru örten açılır kapanır biçimdeki kapak; **krank** كرانك bir motorda biyelerin doğrusal hareketini dairesel harekete çeviren dingil; **kırbaç** كرباج tek parça deri veya uzun esnek bir değneğin ucuna sırm bağlanarak yapılmış vurma aracı; **kereste** كستير 1.marangozlarda kullanılan demirden yapılmış marangoz aletine verilen isimdir 2.tahta rendesi; **kelepçe** كلبش tutukluların kaçmasını önlemek için bileklerine takılan, bir zincirle tutturulmuş demir halka; **kürek** كوريك 1.toprak, kömür vb.ni bir yerden bir yere alıp atmaya, taşımaya yarayan ve yayvan bir bölümü, buna bağlı uzun bir sapı bulunan araç 2.lahmacun küreği 3.kriko; **mezura** مازورة terzilikte ölçü almak için kullanılan, genellikle 1,5 metre uzunluğunda şerit metre, mezür; **mengene** منجاة onarma, işleme, düzeltme vb. işlemlerin uygulanacağı nesneyi sıkıştırıp istenildiği gibi tutturmaya yarayan bir tür alet; **lamba** لامبة 1.petrol gibi yanıcı bir madde yakarak veya elektrik akımıyla içindeki teller akkor durumuna geçerek ışık veren alet 2.radyo ve televizyonlarda kullanılan, havası boşaltılmış veya içine düşük basınçlı bir gaz doldurulmuş

cam, seramik veya çelikten ampul 3.işık 4.lehim lambası; **maşa** ماشة ateş veya kızgın bir şey tutmaya, kolları karıştırmaya yarayan iki kollu metal araç; **makine** ماكينة/ماكينه 1.herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye dönüştürmek, belli bir güçten yararlanarak bir işi yapmak veya etki oluşturmak için çarklar, dişliler ve çeşitli parçalardan oluşan düzenekler bütünü 2.araba, otomobil 3.motosiklet, motor 4.bir alet veya taşıtın hareket etmesini sağlayan mekanizması; **menteşe** منطش kapı, pencere, mobilya kapakları vb. açılır kapanır şeylerde kullanılan, bir mülle birbirine tutturulmuş, biri sabit, öbürü hareketli iki parçadan oluşmuş metal parça, reze; **yafta** يافطة üzerine asıldığı veya yapıştırıldığı şeylerle ilgili bir bilgi veren yazılı kâğıt parçası.

11. Kimyasal Madde, Element ve Renklerle İlgili Kelimeler

Azot آزوت atom numarası 7, atom ağırlığı 14,008 olan, havada beşte dört oranında bulunan, rengi, kokusu, tadı olmayan element, nitrojen; **panzehir** بنزهير zehrin etkisini ortadan kaldıracı özelliği olan madde, antidot; **pembe** بمبة/بنبة beyaza biraz kırmızı karıştırılmasıyla oluşan açık renk; **boya** بوية/بويه 1.renk vermek, dış etkilerden korumak için eşyanın üzerine sürülen veya içine katılan renkli madde 2.resim yapmak için kullanılan kuru, sulu veya yağlı boya 3.aldatıcı görünüş 4.yazmak için kullanılan mürekkep; **gaz** غاز 1.gaz yağı, doğal gaz 2.çok yoğun 3.Bozulma; **tortu** دردى çökelti; **sülügen** زلقوم/سلقون erimiş kurşunun, bir hava akımında yükseltgenmesiyle üretilen, çok yoğun ve zehirli, pas önleyici astar boyaların hazırlanmasında kullanılan kırmızı boya; **tebeşir** طباشير 1.toz zerreciklerinden oluşan, çizdiği yerde iz bırakan, beyaz veya açık renkte kireçli kaya 2.bu maddeden yapılan, kara tahta, duvar vb. yüzeylere yazı yazmak için kullanılan, beyaz veya renkli çubuk; **kolonya** كولونيا içinde, limon, lavanta, tütün vb. bitkilerin yağı bulunan, hafif kokulu alkollü bir madde; **naftalin** نفتالين maden kömürü katranının kuru kuruya damıtılmasından elde edilen, özel kokulu, beyaz, 1,158 yoğunluğunda, 80 °C'de eriyen, 218 °C'de kaynayan, suda erimeyen, alkol, benzol ve eterde kolaylıkla eriyen, kumaş, elbise, halı vb.ni güve gibi zararlılardan korumakta kullanılan antiseptik bir hidrokarbon.

12. Tıp Alanı ile İlgili Kelimeler

Eczane عزانة/عزانة ilaçların hazırlandığı veya hazır ilaçların satıldığı yer; **tımar** تطمير binek hayvanlarının kollarını, derisini temizleme; **reçete** روضة 1.üzerinde doktorun hastası için gerekli gördüğü ilaçlarla, bunların kullanılış biçimleri yazılı olan kağıt 2.yemek veya halk tedavisinde kullanılan ilaç tarifesi; **sakağı** سراجة özellikle atlarda görülen ve insanlara da bulaşan ölümcül bir hayvan hastalığı, ruam (hayvan bilimi); **şifehane** شفاخانه morg; **komisyon** كوميسيون/كميسيون tıpta: konsültasyon; **kolera** كوليرا şiddetli ishal ve kusmalarla kendini gösteren, çok bulaşıcı, salgın ve öldürücü bir hastalık; **maristan** مارستان 1.akıl hastanesi 2.akıl hastası.

13. Coğrafi Alan ile İlgili Kelimeler

Orman أورمان 1.ağaçlarla örtülü geniş alan 2.bu ağaçların bütünü; **tepe** تبة yüksekliği genellikle birkaç yüz metreyi geçmeyen, çok kez tek başına, yamaçları yatık yer biçimi; **dağ** داغ

yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.

14. Denizcilik ile İlgili Kelimeler

Irgat أرغطة gemilerde ve yapılarda yatay kollarla ve birkaç kişi tarafından çevrilen bocurgat; **istanga** إستنجة 1.yelkenleri toplamak için kullanılan halat 2.istinga etmek 3.istinga ipi; **iskandil** إسكنديل denizin derinliğini ölçme; **iskele** أسكله 1.deniz taşıtlarının yanaştığı, çoğu tahta ve betondan yapılmış, denize doğru uzanan yer 2.rıhtım; **boğaz** بوغاز 1.iki kara arasındaki dar deniz 2.fener gemisi 3.liman; **tersane** ترسامة gemi yapılan yer, gemilik, tezgâh; **tırnak** ترناق gemi demirinin ucundaki yassı parça; **tekne** تكنة bir tür küçük deniz taşıtı; **tezgah** تزجة tersane; **dümen** دومان deniz taşıtlarında, taşıta istenilen yönü vermeye ve belirli bir doğrultuda götürmeye yarayan hareketli parça; **sinara** سنارة balık kancası; **süvari** سواری/سوارى bayrak direği; **şamandıra** شمندورة denizde yol göstermeye, bir tehlikeyi veya geçiş yolunu haber vermeye yarayan yüzer cisim; **ambar** عمبر/عمبر 1.tahıl saklanan yer 2.yiyecek ve bazı eşyanın saklandığı yer 3.geminin yük koymaya ayrılmış yeri 4.hapis, kefas; **fener** فنار gemilere yol gösteren ışık kulesi; **kalafat** كلفظ/قلفاظ 1.geminin kaplama tahtaları arasını üstüğü ile doldurup ziftleyerek su geçirmez duruma getirme işi 2.onarma, tamir etme; **kamara** قمرة kabin, yönetim odası, kontrol odası; **navlun** نولون bir yerden başka yere ulaştırmak için gemiye alınan eşyanın bütünü.

15. Müzik ile İlgili Kelimeler

Cümbüş جمبش maden gövdeli, tambura benzer bir saz; **çargâh** چهارگاه Türk müziğinde "do" perdede karar kılan makam; **dügâh** دوگاه Türk müziğinde bir birleşik makam; **hicazkâr** حجازكار klasik Türk müziğinde rast perdesinde karar kılan bir makam; **karcığâr** قارجغار klasik Türk müziğinde hareketli bir makam, karcığâr; **keman** كمان dört teli olan, çenenin altına dayayarak çalınan yaylı saz, keman; **kemençe** كمنجة yayla diz üzerinde çalınan, kemana benzer, üç teli olan küçük bir çalgı, kemençe; **nikriz** نكریز klasik Türk müziğinde, dizisi bir sekizli içinde gösterilebilen basit görünüşlü bir birleşik makam; **yegâh** يگاه klasik Türk müziğinde re perdesi ve bu perdedeki makam.

16. Oyun/Eğlence ile İlgili Kelimeler

Karagöz قراجوز/أراجوز⁴ 1.deve derisinden veya mukavvadan kesilip boyanmış insan biçimlerini beyaz bir perde 2.bu oyunda halk görüşünü ve duyusunu veren kimse; **oyun** ايون/ايوة 1.evet, kabul etmek 2.oyun almak; **beş** بيش 1.bu sayıyı gösteren 5 ve V rakamlarının adı (tavla) 2.yarı kör; **gülbahar** جلبهار tavla oyunu; **cambaz** جنباز/جمباز yerde ve tel, at, bisiklet, ip vb. üzerinde dengeye dayanan, tehlikeli, heyecan verici gösteriler yapan kimse, akrobat; **dübeş** ديش dübeş, iki beş, çift beş (tavla); **dört cihar** دورجى iki dört, Çift dört (tavla); **dü-se** دوسة iki üç, çift üç

⁴ Kıptice: EROUJOC (Erougos/Eroujos): Ses yaratıcısı ya da simülâtör (benzetici/benzetimlik). bk. Kricher, A. (1643). *Lingua Aegyptiaca Restituta: Coptic-Latin-Arabic dictionary*, Rome.

(tavla); **dü-şeş** دوش iki altı, çift altı (tavla); **zar** زهر 1.tavla ve başka oyunlarda kullanılan kemik, fildişi, plastik vb. maddelerden küp olarak yapılan ve altı yüzünde, birden altıya kadar benekler bulunan oyun aracı 2.kumar; **şeşbeş** شيشش بیش 1.zarla oynanan oyunlarda atılan zarlardan birinin altı, öbürünün beş gelmesi 2.şeşi beş görmek; **hepyek** هبیک zarla oynanan oyunlarda zarların tek benekli yönlerinin üste gelmesi.

17. Din ve İnanç ile İlgili Kelimeler

Derviş درویش 1.bir tarikata girmiş, onun kurallarına ve törelerine bağlı kimse, alperen 2.yoksulluğu, çilekeşliği benimsemiş kimse 3.alçak gönüllü ve her şeyi hoş gören kimse; **hahamhane** حاخامخانه hahamların çalıştığı yer; **patrikhane** بطرخانه/بطركخانه 1.patriğin görev yaptığı bina 2.patrikhane, patriklik.

18. Soyut Kavramlar⁵

Edepsiz أدبسیز utanılacak işleri sıkılmadan yapan, utanmaz, sıkılmaz, terbiyesiz (kimse); **ahlaksız** اخلاقسیز 1.ahlak kurallarına uymayan 2.dürüst davranmayan, kötü huylu, terbiyesiz; **efendim** أفندم 1.affedersiniz, izninizle 2.hayret etme, donakalma; **alabanda** البندة/الاباندا 1.deniz teknelerinin iç yanları, borda karşıtı 2.çelişkili konuşma 3.meydan okuma; **alaca** الأجة 1.zarafet, zariflik 2.sıklık 3.incelik 4.güzellik; **istampa** اسطمة kalıp; **yoldaş** الاضیثش yol arkadaşı; **alesta** أليسته/السطه 1.mükemmel, en iyi hal 2.kusursuz 3.harekete hazır, tetikte; **aman** امان 1.usanç ve öfke anlatan bir söz 2.şaşma anlatan bir söz; **örnek** اورنيك 1.boş form 2.model 3.kalıp 4.şablon; **avanta** اونطة 1.kandırmaca 2.hile, hilekârlık 3.yalancılık; **baht** بخت şans; **bravo** برافو aferin; **prestij** بريستيج saygınlık; **bozuk** بزق sıkıntı, kızgın; **prova** بروفة 1.bir şeyin amacına uygun, istenilen düzeyde olup olmadığını anlamak için yapılan deneme 2.bir giysiye son biçimini vermeden önce giysiyi giyecek kişinin üzerinde yapılan düzeltme; **pişman** بيشمان müteessir; **basma** بصمة 1.etki, ses etiketi 2.Paramk izi 3.iris tanıma; **bahşış** بقشيش yapılan bir hizmete ödenen ücretten ayrı olarak fazladan verilen para; **bent** بند 1.kitaplarda kendi içinde bütünlük oluşturan bölüm 2.kanun maddesi; **banker** بنكير varlıklı, zengin adam; **buse** بوسة öpücük; **boş** بوش kullanıldıktan sonra içinde bir şey bulunmayan, kirlî (bardak, çanak vb.); **politika** بولوتیکة 1.devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa 2.davranış biçimi, düşünce yapısı 3.bir hedefe varmak için karşısındakilerin duygularını okşama, zayıf noktalardan veya aralarındaki uyuşmazlıklardan yararlanma vb. yollarla işini yürütme; **tuhaf** تحف 1.başyapıt, şaheser 2.Eşsiz, harika 3.acayip 4.şaşılacak, garip 5.güldürücü 6.gülünç 7.anlaşılmaz 8.şaşılan bir şey karşısında söylenen söz; **terbiyesiz** تربية سیز 1.terbiyesi olmayan 2.topluluk kurallarına aykırı davranan; **terelelli** ترللی 1.teklifsiz konuşmada 2.hoppa; **tembel** تمبل/تمبل iş görmeyi, çalışmayı sevmeyen, çaba göstermekten, sıkıntıdan kaçan (kimse), üşengeç; **gümrük** جمرک 1.bir ülkeye giren veya bir ülkeden çıkan mal ve eşya üzerinden alınan vergi 2.bu verginin alınması işlemiyle uğraşan devlet kuruluşu; **kazık** خازوق 1.iskence aleti 2.kötü

⁵ Bu bölümde “Soyut kavramlar“ başlığı altında “Sıfatlar“ da sıralanmıştır.

davranış 3.kayıta küreğin yerleştiği hilal şeklinde madeni parça 4.Çok zor 5.kazık yemek; **hayırsız** خرسيس yararı olmayan, hayrı olmayan; **hasta** خستك zayıflaşmak, güçsüzleşmek, güçten düşmek; **değirmi** دقمر kısa adam; **doğru** دوغرى 1.gerçek, yalan olmayan 2.gerçek, hakikat 3.yanlıssız, eksiksiz bir biçimde 4.hiçbir yöne sapmadan, dosdoğru, doğruca 3.hemen 4.düz; **rahvan** رهوان 1.koşarken bir yandaki iki bacağını aynı anda atan binek hayvanlarının biniciyi sarsmayan en yavaş koşma biçimi 2.bu biçimde koşan (binek hayvanı) 3.binek hayvanı bu biçimde koşarak; **zimbirtı** زمبيلطة adı hatırlanmayan veya söylenmek istenmeyen ufak ve değersiz bir şeyi anlatmak için kullanılan bir söz, zırlı, zamazingo, zamkinos; **zimba** زنبهه hainlik etmek; **zimbacı** زمبجي/زنبجي 1.hilekâr, hilebaz 2.aldatan kimse; **Zinhar** زنهار dikine, ilgi, özen, dikkatli; **Sade** سادة 1.basit 2.süssüz 3.şeker katılmamış (kahve); **sergi** سرگى posta teslimi, posta dağıtım; **çürük** شرك 1.sağlam ve dayanıklı olmayan 2.kusurlu 3.sakat 4.iş göremez; **çeşni** ششنة numune alma; **taze** طازة 1.bozulmamış, bayatlamamış olan 2.dinç, yıpranmamış, yorulmamış 3.kuru olmayan, körpe, kuru karşıtı 4.yeni, zamanı geçmemiş; **taslak** طسلق/طالصق usta olmadığı hâlde kendini ustaymış gibi göstermeye çalışan kimse; **tuz** ظظ boş ver, önemli değil; **aferin** عفارن/عفارم bravo; **kundura** غندورة/غندور 1.kaba işlenmiş, bağısız, konçsuz ayakkabı 2.ad; **fabrika** فابريكا yeni; **falso** فالصو sahte; **karakuş** قراقوش diktatörlük, despotizm; **kâr** كار 1.alışveriş işlerinin sağladığı para kazancı 2.iş; **kerte** كارتة otoyollar (otobanlar) ve bazı köprü giriş kapılarında bilet veya para alıp verilen ya da izin işareti veren, baryer kapılar kullanılan, çoğu küçük pencere biçiminde olan yer, gişe; **iğdiş** كديش saç modeli, saç stili; **köhne** كهنة çok eski, eski kumaş parçası; **mahiye** ماهية maaş, aylık, gelir; **numara** نمرة 1.rakam 2.benzer şeyleri ayırt etmek için her birinin üzerine işaret olarak yazılan sayı 3.öğrenciye verilen not 4.okullarda öğrencileri birbirinden ayırt etmek için her birine verilen sayı 5.eğlendirici oyunlardan her biri 6.hile, düzen, dalavere, yalan; **hergele** هرجلة 1.karmaşa, dikkatsiz 2.terbiyesiz, görgüsüz kimse; **hümayun** همايونى 1.Padişahla ilgili 2.belirsiz 3.anlamsız; **vardiya** وردية nöbet; **yavaş** يواش hızlı olmayan, ağır, çabuk karşıtı.

19. Zarflar

Bir de برضو/برضه 1.fazladan 2.yeniden, gene 3.olsa bile, Olsa dahi, öyle olsa bile; **belki** بلكى 1.olabilir ki, muhtemel olarak 2.olsa olsa, ya ya, ihtimal; **temelli** تملى 1.geçici olmayan, sürekli, kalıcı, devamlı, daimî 2.sürekli olarak; **helbet** هلبت muhtemelen, ihtimal, olabilir, mümkün.

20. İkilemeler

Süklüm püklüm سؤكؤم پؤكؤم olmak: suç işlemiş gibi utanç veya korku içinde büzülmüş olarak; **şallak mallak** شلق ملق giyimi çok özensiz olarak (çıplak olarak).

21. Diğerleri

Para بارة kuruşun kırkta biri; **arzuhal** عرضحال arzuhal, dilekçe; **keşide** كشيده Arap harfli yazıda bazı harflerin baş tarafı yazıldıktan sonra süs için çekilen uzatma.

Sonuç

Asya ve Kuzey Afrika'nın iki büyük topluluğu olan Türklerle Araplar yaklaşık 1400 yıllık ortak bir kültürel geçmişe sahiptir. Bu iki topluluğun ilişkilerinin kökeninde belirleyici ve başat unsur, dindir. Din birliği ile başlayan ilişkiler, siyasi, ekonomik ve dilsel alanlarda da ortak paylaşımların kapısını aralamıştır. Bu alanlar arasında dil ilişkileri önemli bir yer tutar.

Çalışmamızın amacı, Mısır Arapçasında bulunan Türkçe kelimeleri tespit etmektir. Bunun için Mısır'da yayımlanmış çeşitli sözlüklerden yararlanmıştır. Bu sözlükler esasında Mısır Arapçasının söz varlığında tespit edilen Türkçe kökenli kelimeler ile Türkçe yoluyla Mısır Arapçasına geçmiş, yabancı kökenli kelimeler de tespit edilmiştir.

Türkçeden Mısır Arapçasına geçen bu kelimelerde yapısal değişiklikler görüldüğü gibi anlam değişimleri de görülmektedir. Yani, bazen göç eden kelimeler kendi özelliklerini aynen korudukları gibi, bazen de farklılaşarak geldikleri yeni dil içinde ses ve şekil yönünden değişime uğramıştır.

Ayrıca, Mısır Arapçasının Türkçeden alıntıladığı 5 ekin (-cı, -lık, -lı, -sız, -m) Türkçedeki işlevleriyle; fakat Mısır Arapçasının dil kullanım özelliklerine uyum sağlayarak kullanıldığı görülmüştür.

Mısır Arapçasına Türkçe yoluyla geçmiş yabancı kökenli tüm kelimelerin, hem Türkçedeki hem de kaynak dildeki telaffuzlarının ikili olarak korunduğu tespit edilmiştir: أراجوز/قراجوز (Türkçe: karagöz, Kıptice: EROUJOC (Erougos/Eroujos)), بنبه/يمبة (Türkçe: pembe, Farsça: penbe), بارود/باروت (Türkçe: barut, Farsça: bārūd, Kıptice: barwt (bā-rwt)), بمبار/مبار (Türkçe: bumar, Farsça: mumbar), تنبل/تمبل (Türkçe: tembel, Farsça: tenbel), ظلمية/طرمية (Türkçe: tulumba, İtalyanca: tromba), فلانة/فانلة (Türkçe: fanila, İtalyanca: flanela), vb.

Mısır Arapçasında “geri dönen alıntı” veya “geriye alıntı” terimiyle ifade edilebilecek olan kelimelerin sayısı da fazladır: عرضحال/arzuhâl ('arż+hāl), أمان/aman (amān), تحف/tuhaf (tuḥaf), ظابط/zabit (ẓābiṭ), هلبت/helbet (elbet), vb.

Günümüz Mısır Arapçasında, bu çalışma ile tespit edilen malzemeden daha fazla örnekler bulunacağı açıktır. Bunun için günlük konuşma dilinden yapılan tüm tespitler de kayda alınmalıdır. Bununla birlikte Mısır Arapçasındaki bu Türkçe kelime hazinesi çeşitli yönlerden incelenmeyi beklemektedir.

Kaynaklar

- Kricher, A. (1643). *Lingua Aegyptiaca Restituta: Coptic-Latin-Arabic dictionary*, Rome
- Spiro, S. (1895). *An Arabic-English Dictionary of the Colloquial Arabic of Egypt*, London.
- Âmin, A. (1953). *ḳāmūsü'l-'âdet ve taḳlîd ve ta'bir El-Massriye*, Kahire.
- Ahmed Teymur Bâşâ (1956). *Emsâlu'l 'Ammiyye*, Kahire.
- *ḳāmūsü'l Mustalahti El-'askeriyye (1956)*, kahire, Mısırlı Savunma Bakanlığı, Hükümet Baskı Genel Kurumu.

-
- *Mu‘cemü’l Mustalahti El-Fenniya (1967)*, kahire, Mısırlı Savunma Bakanlığı, Hükümet Baskı Genel Kurumu.
  - Wehr, H. (1976). *Arabic-English Dictionary, The Hans Wehr Dictionary of Modern Written Arabic*, USA, New York.
  - El-Said Badawi, Martin Hinds (1986). *A Dictionary of Egyptian Arabic*, Beirut.
  - Ayad, M. (1992). *Coptic Culture Past, Present and Future*, United Kingdom.
  - Aziz, A. (1992). *El-kinayetu’l-‘Ammiyye El-Massriye*, Kahire.
  - Farag, S. (2006). *Mu‘cem Farag li-l‘Ammiyye*, Kahire.
  - Karaağaç, G. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
  - Abdel-Massih, E. (2011). *A Comprehensive study of Egyptian Arabic*, University of Michigan, Centre of Eastern and Northern African Studies.